

Njutning eller hälsa? En studie om riskkonsumtion – Tabellbilaga

David Karlsson, Sören Holmberg & Lennart Weibull

Göteborgs universitet, 2020

Denna PM är en bilaga till kapitlet ”Njutning eller hälsa? En studie om riskkonsumtion” som publiceras Ulrika Andersson, Anders Carlander och Patrik Öhberg (red) (2020) *Regntunga skyar*. Göteborgs universitet: SOM-institutet. I detta kapitel ligger fokus på hur människor ser på konsumtion av alkohol, tobak, kött, cannabis och socker – hur farlig konsumtionen är för folkhälsan och behovet av att reglera riskkonsumtion. Analys sker främst mot bakgrund av människors egen erfarenhet av konsumtion (egenintresse) och avvägning mellan farlig njutning och minde njutbar sundhet.

I 2019 års undersökning också frågor om gårdsförsäljning vars resultat redovisas här. Här redovisas också resultat på våra återkommande frågor om alkoholpolitiska styrmedel och hur opinionsutvecklingen över tid ser ut.

I denna bilaga presenteras både deskriptiva resultat för de frågor på temat alkoholpolitik som tas upp i kapitlet, inklusive de tabeller som redovisas i kapitlet. Därefter presenteras de regressionsanalyser som fokuserar på frågorna om värderingar och förhållningssätt till alkoholkonsumtion och annan riskkonsumtion.

Innehåll:

Gårdsförsäljning	3
Tabell 1 Åsikter om gårdsförsäljning (procent)	3
Stöd för alkoholpolitiska förslag, 2019 och över tid	4
Tabell 2 Åsikter om alkoholpolitiska förslag 2020 (procent).....	4
Figur 1 Befolkningens stöd för alkoholpolitiska förslag över tid (procent mycket eller ganska bra förslag).....	4
Förtroende för Systembolaget	5
Tabell 3 ”Hur stort förtroende har du för: Systembolaget” (procent)	5
Tabell 4 Topplista: institutionellt förtroende för 29 offentliga institutioner (medelvärde 0 mycket litet förtroende – 100 mycket stort förtroende)	5
Riskkonsumtion: tobak, cannabis, socker, kött och alkohol	6
Figur 2 Två frågor i SOM-formuläret om riskkonsumtion	6
Tabell 5 Fråga om hot: ”I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan Sverige?” (procent, år 2018 respektive 2019)	6
Tabell 6 Fråga om ansvar: ”I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönstrets skadeverkningar – den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?” (procent, år 2018 och 2019)	7
Tabell 7 Farligaste konsumtionslasten 2018 och 2019	7

Tabell 8 Samband mellan bedömningarna av de olika lasternas hot mot folkhälsan (Pearsons r och faktoranalys)	8
Tabell 9 Topplista över konsumtionslaster: laster där individens ansvar för konsumtion är som störst	8
Tabell 10 Samband mellan bedömningarna av det individuella vs det samhälleliga ansvaret för de olika lasternas skadeverkningar (Pearsons r och faktoranalys).....	9
Figur 3 Samband mellan åsikt om hur farligt riskkonsumtion är för folkhälsan och synen på behovet av samhälleliga restriktioner.....	9
Tabell 11 Samband mellan åsikt om hur farligt konsumtion av en substans är för folkhälsan och synen på behovet av samhälleliga restriktioner. Negativa samband innebär att större fara för folkhälsan korrelerar med större behov av samhälleliga restriktioner.	10
Njutning och hälsa – en motsättning	10
Tabell 12 ”Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?.....	10
Figur 4 Samband mellan åsikt om avvägning mellan njutning och hälsa och åsikter om politiska förslag (procent mycket eller ganska bra förslag).....	11
Figur 5 Samband mellan avvägning mellan njutning och hälsa (1–7) och konsumtion av cannabis, alkohol, cigaretter, godis och sötsaker samt kött, 2019 (medelvärde gånger per år).....	12
Riskkonsumtion: frekvens och åsikter om hot mot folkhälsa och individens ansvar – skillnader mellan grupper, bivariat analys	13
Tabell 13 Riskkonsumtion – frekvens av intag (medelvärde gånger per år)	13
Tabell 14 Hot mot folkhälsan och grad av individuell vs samhälleligt ansvar för skadeverkningarna för fem laster (medelvärde 1–7)	15
Tabell 15 Sociala gruppers avvägning mellan njutningsfullt och hälsosamt liv, 2019 (procent och medelvärde 1–7)	17
Tabell 16 Hot mot folkhälsan och grad av individuell vs samhälleligt ansvar för skadeverkningarna för fem laster (medelvärde 1–7)	18
Förklaringar till konsumtionsvanor – multipel OLS regression	20
Tabell 17 Vad förklarar prioritering av hälsa över njutning respektive konsumtionsfrekvens av alkohol, Multipel OLS regression (b-värden).....	20
Tabell 18 Vad förklarar konsumtionsfrekvens av cigaretter och cannabis? Multipel OLS regression (b-värden)	21
Förklaringar till åsikter om riskkonsumtion och alkoholpolitik – multipel OLS regression	22
Tabell 19 Vad förklarar uppfattningar om riskkonsumtionens hot mot folkhälsan? Multipel OLS regression (b-värden).....	22
Tabell 20 Vad förklarar åsikter om vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar- den enskilde (100) eller samhället och myndigheterna (0), Multipel OLS regression (b-värden).....	23
Tabell 21 Vad förklarar åsikter om sänkt skatt på alkohol respektive tillåta försäljning av alkohol i livsmedelsbutiker, Multipel OLS regression (b-värden).....	24
Tabell 22 Vad förklarar åsikter om sänkt skatt på alkohol respektive tillåta försäljning av alkohol i livsmedelsbutiker, Multipel OLS regression (b-värden).....	25
Tabell 23 Vad förklarar åsikter om gårdsförsäljning beroende på hur frågan formuleras, Multipel OLS regression (b-värden).....	26
Tabell 24 Vad förklarar åsikter om legalisering av cannabis respektive förtroendet för Systembolaget, Multipel OLS regression (b-värden).....	27
Projektets publikationer	28

Gårdsförsäljning

Riksdagen har 2018 uppdragit åt regeringen att öppna upp för gårdsförsäljning av alkohol. Kritiker fruktar att detta kan underminera Systembolagets fortsatta existens i EUs ögon. Ett problem ligger i oklarheten i hur företeelsen gårdsförsäljning definieras, men normalt avses att alkoholproducenter kan sälja alkohol i egna butiker.

I SOM 2018 formulerade en ”bra förslag”-fråga på temat: ”Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning)”. Förslaget fick stort stöd i opinionen – hela 52 procent av de svarande ansåg att det var ett mycket eller ganska bra förslag.

Det riktades dock invändningar mot frågeformuleringen från somliga håll, dels för att det inte tydliggjordes att Systembolagets monopol skulle avskaffades om gårdsförsäljning infördes, och dels för att ordet ”gårdsförsäljning” ansågs ha en positiv, harmlös klang och låta så småskaligt att den faktiska innebörden av förslaget doldes. Diskussionen sätter ljuset på problemet att det är svårt att mäta opinionen i en politisk fråga när dess innebörd är oklar eller okänd för många.

Vi valde därför att 2019 formulera tre varianter på samma förslag i var sitt SOM-formulär. Vi har därför möjlighet att se vilken roll formuleringen spelar för resultatet. Vi ställde dels samma fråga som 2018 med och utan ordet ”gårdsförsäljning”, dels en version där Systembolagets monopol fanns med.

Tabell 1 Åsikter om gårdsförsäljning (procent)

	Mkt bra	Ganska bra	Varken eller	Ganska dåligt	Mkt Dåligt	Balansmätt	Medel (1-5)	N
1 Tillåta lokala producenter att sälja starksprit, vin eller starköl i egna butiker (gårdsförsäljning)	21	28	21	15	15	19	2.76	1567
2 Tillåta lokala producenter att sälja starksprit, vin eller starköl i egna butiker	22	24	22	13	19	14	2,83	1675
3 Avskaffa systembolagets monopol och tillåta lokala producenter att sälja starksprit, vin eller starköl i egna butiker	15	18	17	18	32	-17	3.32	1689

Kommentar: I SOM-undersökningen ställdes frågan ”Vilken är din uppfattning om följande förslag?” och svaren för vart och ett av de i tabellen citerade förslagen angavs på en skala från ”mycket bra förslag” till ”mycket dåligt förslag”. Här anges andelen svarande i procent, och ett balansmått där andelen negativa subtraheras från andelen positiva. Även medelvärde på en skala 1 Mkt bra –5 Mkt dåligt presenteras.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Resultat:

- Det är klart fler som tycker förslaget är bra än som tycker det är dåligt i formulering 1 och 2. I formuleringen där ”gårdsförsäljning” inte nämns i frågan är stödet dock något lägre.
- Stödet för gårdsförsäljning enligt formulering 1 är marginellt lägre än 2018.
- I formulering 3, där avskaffandet av monopolet nämns är det dock en majoritet (50 procent) som tycker förslaget är dåligt.

Stöd för alkoholpolitiska förslag, 2019 och över tid

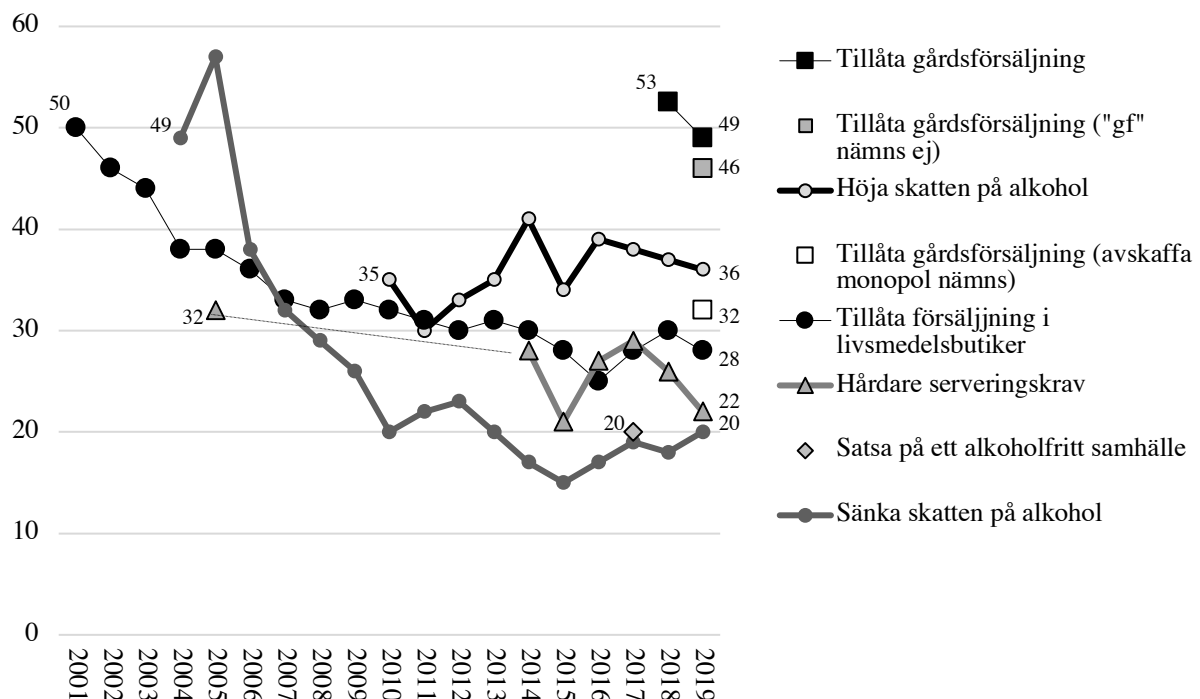
Tabell 2 Åsikter om alkoholpolitiska förslag 2020 (procent)

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Ingen uppf.	S:a	N
Tillåt försäljning av starköl, vin och sprit i livsmedelsbutiker	11	17	16	19	35	2	100	1576
Införa hårdare krav för att få servera alkohol på restaurang/bar/pub	7	15	34	21	16	7	100	1570
Sänka skatten på alkohol	7	13	27	26	27	–	100	1562
Höja skatten på alkohol	16	20	31	18	15	–	100	1667

Kommentar: I SOM-undersökningen ställdes frågan ”Vilken är din uppfattning om följande förslag?” och svaren för vart och ett av de i tabellen citerade förslagen angavs på en skala från ”mycket bra förslag” till ”mycket dåligt förslag”, samt för frågorna om försäljning och servering även svarsalternativet ”ingen uppfattning”.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018.

Figur 1 Befolkningens stöd för alkoholpolitiska förslag över tid (procent mycket eller ganska bra förslag)

Kommentar: I SOM-undersökningen ställdes frågan ”Vilken är din uppfattning om följande förslag?” och svaren för vart och ett av de i figuren citerade förslagen angavs på en skala från ”mycket bra förslag” till ”mycket dåligt förslag”, samt – för frågorna om försäljning och servering men inte för skattefrågorna – svarsalternativet ”ingen uppfattning”. I figuren redovisas andelen som svarade ”mycket” eller ”ganska bra förslag”.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2001–2019.

Förtroende för Systembolaget

Tabell 3 "Hur stort förtroende har du för: Systembolaget" (procent)

	Mycket stort	Ganska stort	Varken stort eller litet	Ganska litet	Mycket litet	Ingen uppfattn.	S:a	N
2018	24	34	23	3	2	14	100	1797
2019	19	35	26	3	3	14	100	1575

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–19.

Tabell 4 Topplista: institutionellt förtroende för 29 offentliga institutioner (medelvärde 0 mycket litet förtroende – 100 mycket stort förtroende)

	Förtroende (0–100) 2018	Förtroende (0–100) 2018
1. Biblioteken	–	75
2. Systembolaget	72	69
3. Polisen	67	67
4. Sjukvården	67	67
5. Statistiska centralbyrån (SCB)	66	67
6. Säpo	66	67
7. Universitet/högskolor	66	66
8. Valmyndigheten	66	–
9. Domstolarna	63	62
10. Riksbanken	63	60
11. Radio och tv	63	62
12. Finansinspektionen	62	–
13. Grundskolan	60	60
14. Förenta Nationerna (FN)	58	55
15. Försvaret	57	57
16. Kungahuset	56	55
17. Riksdagen	53	49
18. Regeringen	52	48
19. Bankerna	51	48
20. Dagspressen	51	51
21. Svenska kyrkan	51	51
22. Storföretagen	50	48
23. Kommunstyrelserna	49	45
24. De fackliga organisationerna	49	48
25. Europaparlamentet	48	46
26. EU-kommissionen	48	46
27. De politiska partierna	43	41
28. Försäkringskassan	42	42
29. Arbetsförmedlingen	34	33

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–19.

Risikkonsumtion: tobak, cannabis, socker, kött och alkohol

Med risikkonsumtion menar vi här substanser som kan ätas, drickas eller rökas och som å ena sidan bringar många människor njutning och gastronomiska upplevelser men som å andra sidan medför hälsorisker.

Figur 2 Två frågor i SOM-formuläret om risikkonsumtion

F98 I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan i Sverige?

Inget hot alls
Mycket stort hot
Ingen uppfattning

		1	2	3	4	5	6	7	
A	Tobak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B	Cannabis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C	Socker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D	Kött	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E	Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5	6	7	8

F99 I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar - den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?

Det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion (t ex lagar, skatter, öppettider och åldersgränser)
Det behövs inga samhälleliga restriktioner, eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion
Ingen uppfattning

		1	2	3	4	5	6	7	
A	Tobak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B	Cannabis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C	Socker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D	Kött	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E	Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5	6	7	8

Tabell 5 Fråga om hot: ”I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan Sverige?” (procent, år 2018 respektive 2019)

År 2018	Inget hot alls							Mycket stort hot	Ingen uppf.	S:a	Medel 1-7	N
	1	2	3	4	5	6	7					
Tobak	1	1	2	7	11	19	50	9	100	6,14	1788	
Cannabis	2	3	5	6	8	13	52	11	100	5,95	1784	
Socker	2	3	8	17	20	21	23	6	100	5,19	1781	
Kött	13	15	17	23	14	9	5	4	100	3,59	1783	
Alkohol	1	1	5	16	19	24	29	6	100	5,50	1786	

År 2019	Inget hot alls							Mycket stort hot	Ingen uppf.	S:a	Medel 1-7	N
	1	2	3	4	5	6	7					
Tobak	1	1	4	6	13	23	51	1	100	6,07	1585	
Cannabis	2	4	4	6	8	14	55	7	100	5,96	1579	
Socker	2	4	7	18	27	20	20	2	100	5,07	1578	
Kött	15	16	18	21	17	6	4	3	100	3,43	1572	
Alkohol	1	1	6	16	23	26	25	2	100	5,42	1587	

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–2019.

Tabell 6 Fråga om ansvar: ”I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar – den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?” (procent, år 2018 och 2019)

2018	Tydliga samhälleliga restriktioner						Inga samhälleliga restriktioner	Ingen uppf.	S:a	Medel 1–7	N
	1	2	3	4	5	6	7				
Tobak	43	12	10	8	6	5	13	3	100	2,87	1773
Cannabis	63	9	5	4	3	2	8	6	100	2,07	1768
Socker	8	7	12	17	11	11	29	5	100	4,72	1761
Kött	5	5	9	15	10	13	38	5	100	5,22	1767
Alkohol	35	13	13	11	7	5	12	4	100	3,09	1776

2019	Tydliga samhälleliga restriktioner						Inga samhälleliga restriktioner	Ingen uppf.	S:a	Medel 1–7	N
	1	2	3	4	5	6	7				
Tobak	42	12	11	7	6	5	13	4	100	2,89	1576
Cannabis	64	9	4	4	3	2	8	6	100	2,04	1571
Socker	6	7	12	17	12	13	29	4	100	4,88	1560
Kött	4	4	8	14	12	14	40	4	100	5,34	1569
Alkohol	33	13	11	13	8	6	13	3	100	3,18	1576

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–2019

Eftersom svarspersonerna ombads bedöma hotet mot folkhälsan för de fem lasterna på en sjugradig skala är det möjligt att ta reda på vilken last var och en ansåg vara farligast. Men eftersom det är möjligt att klassificera lasterna som lika farliga kan flera laster dela på förstaplatsen.

Det visar sig att 31 procent pekar ut en last som den farligaste, 32 procent nämner två som farligast, 25 procent nämner tre, 8 procent nämner fyra och 4 procent nämner alla fem lasterna.

Andelen svars personer som angav följande laster som den farligaste, eller en av de farligaste, var:

Tabell 7 Farligaste konsumtionslasten 2018 och 2019

	2018	2019
Cannabis:	73	72
Tobak:	68	67
Alkohol:	40	37
Socker:	34	29
Kött:	7	6

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–2019

Tabell 8 Samband mellan bedömningarna av de olika lasternas hot mot folkhälsan (Pearsons r och faktoranalys)

	Korrelation: Pearsons r				Faktoranalys	
	Tobak	Cannabis	Socket	Kött	Comp 1	Comp 2
Tobak	1				0,33	0,75
Cannabis	,41***	1			-0,10	0,86
Socket	,30***	0,12***	1		0,74	0,15
Kött	,22***	0,02	,37***	1	0,83	0,03
Alkohol	,45***	,26***	,33***	,35***	0,57	0,50
Eigen value					1,68	1,59
Förklarad varians					33,5	31,7

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019

Det finns starka samband mellan å ena sidan hotbedömningen av cannabis och tobak (0,41), och å andra sidan kött och socker (0,37). Tobak och alkohol samvarierar med samtliga laster, men tydligt är att bedömningen av socker och kött inte samvarierar alls med bedömningen av hotet från cannabis. Därför uppstår två dimensioner i en faktoranalys – en baserad på röklaster och en på ätliga laster. Alkoholen korrelerar lika starkt med båda dimensionerna.

Noteras bör att svarspersoner är mest osäkra om effekterna av cannabis.

För vilka laster är det individuella ansvaret störst?

Eftersom svarspersonerna ombads bedöma det samhälleliga och det individuella ansvaret för de fem lasterna på en sjugradig skala är det möjligt att ta reda på vilken last var och en ansåg det individuella ansvaret vara störst. Men eftersom det är möjligt ge samma svar på flera laster kan förstaplatsen delas av flera.

Andelen svarspersoner som angav följande laster som den där det individuella ansvaret var som störst, eller en av de största, var:

Tabell 9 Topplista över konsumtionslaster: laster där individens ansvar för konsumtion är som störst

	2018	2019
Kött:	86	85
Socket:	65	66
Alkohol:	28	27
Tobak:	26	25
Cannabis:	18	17

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018–2019

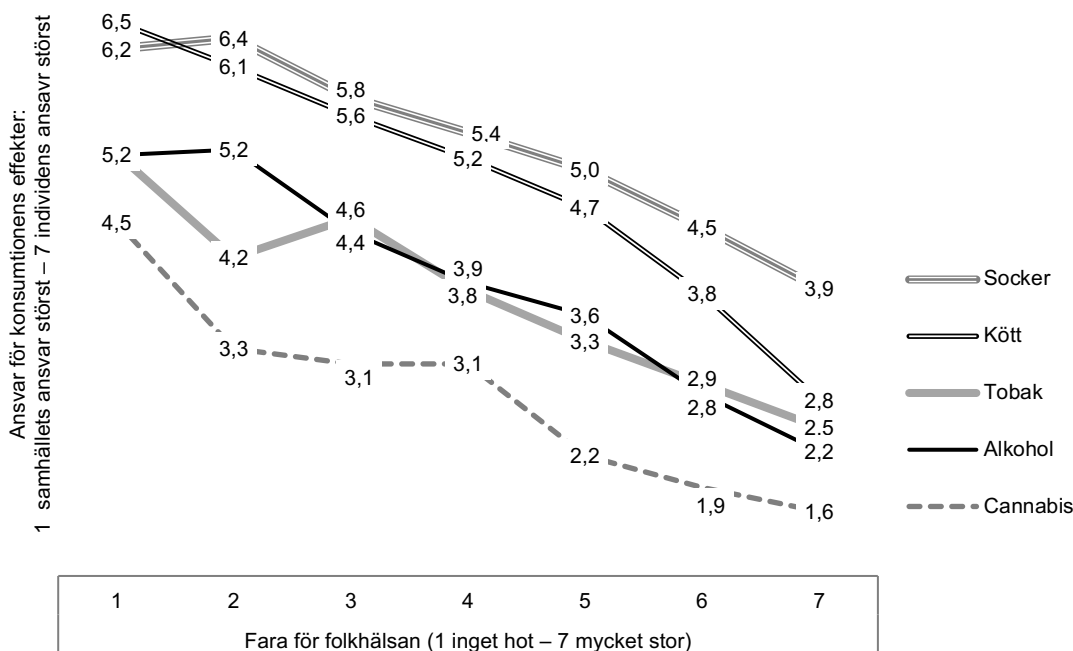
Tabell 10 Samband mellan bedömningarna av det individuella vs det samhälleliga ansvaret för de olika lasternas skadeverkningar (Pearsons r och faktoranalys)

	Korrelation: Pearsons r				Faktoranalys	
	Tobak	Cannabis	Socketer	Kött	Comp 1	Comp 2
Tobak	1				0,85	0,26
Cannabis	,58***	1			0,86	-0,04
Socketer	,38***	,21***	1		0,21	0,87
Kött	,30***	,20***	,65***	1	0,10	0,91
Alkohol	,69***	,53***	,38***	,35***	0,80	0,31
Eigen value					2,16	1,74
Förklarad varians					43,2	34,8

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019

Det finns positiva samband mellan samtliga laster, vilket indikerar att det finns principiella underliggande dimensioner som gör att svarspersoner är mer eller mindre positiva till samhälleliga restriktioner i individers konsumtionsval. Men mönstren liknar det som föll ut i frågan om faran för folkhälsa – dvs röklaster (tobak och cannabis) bedöms på liknande sätt ($r=0,58$) och ätliga laster (kött och socker) på samma sätt (0,65). I denna fråga är det dock tydligt att restriktioner kring alkoholkonsumtion har störst samband med hur svarspersonerna bedömer tobak och cannabis och i endast i lägre grad socker och kött.

Figur 3 Samband mellan åsikt om hur farligt riskkonsumtion är för folkhälsan och synen på behovet av samhälleliga restriktioner.

Kommentar: Figuren visar medelvärdena på frågan om samhällets och individens ansvar för konsumtionen av fem substanser är på en skala från 1 (samhällets ansvar störst) till 7 (individens ansvar störst) efter hur stort hot mot folkhälsan konsumtionen av respektive substans upplevs vara mot folkhälsan i Sverige på en skala från 1 (inget hot alls) till 7 (mycket stort hot).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 11 Samband mellan åsikt om hur farligt konsumtion av en substans är för folkhälsan och synen på behovet av samhällliga restriktioner. Negativa samband innebär att större fara för folkhälsan korrelerar med större behov av samhällliga restriktioner.

	Samband (Pearsons r)
Tobak	-,29***
Cannabis	-,35***
Socker	-,38***
Kött	-,49***
Alkohol	-,37***

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019. N=1322

Det finns ett signifikant samband mellan hur svars personer bedömer hotet mot folkhälsan och behovet av samhällliga restriktioner för konsumtionen i samtliga fem laster, men sambandet är klart svagast för tobak (-0,29). Det är starkare för cannabis (-0,35) socker (-0,38) och alkohol (-0,37) och klart starkast för kött (-0,49).

Resultaten i figur 3 visar vidare att acceptansen för samhällliga restriktioner är klart starkast för cannabis följt av alkohol och tobak - oavsett hur allvarligt svars personerna anser att folkhälsan hotet från dessa laster är. De som anser att socker och kött utgör ett mycket stort hot mot folkhälsan bedömer att behovet av samhällliga restriktioner för dessa ätliga laster på ungefär samma nivå som behovet för tobak, cannabis och alkohol bedöms bland svars personer som anser att dessa laster är ofarliga.

Njutning och hälsa – en motsättning

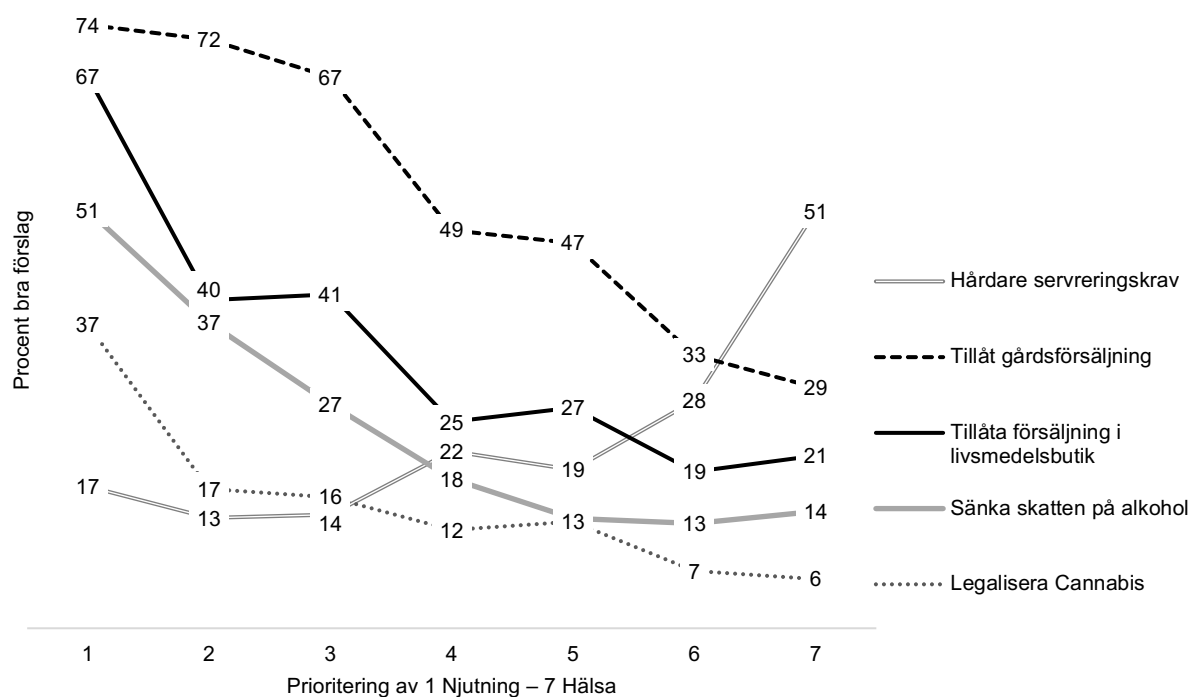
I 2019 års undersökning har vi formulerat en ny fråga som avser att mäta människors inställning till riskkonsumtion i sitt eget liv. Frågan syftar till att fånga ett självuppfattat personlighetsdrag som möjliggör en klassificering av människor som men njutningsinriktade respektive mer hälsoinriktade. Frågan i SOM-formuläret var formulerat enligt följande:

Tabell 12 "Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?"

	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="border: 1px solid gray; border-radius: 50%; padding: 5px; text-align: center;">Jag väljer hellre ett njutningsfullt liv, även om det innebär sämre hälsa</div> <div style="border: 1px solid gray; border-radius: 50%; padding: 5px; text-align: center;">Jag väljer hellre ett hälsosamt liv, även om det innebär mindre njutning</div> </div>							S:a	Medel 1-7	N
	1	2	3	4	5	6	7			
Procent:	3	7	13	32	19	14	12	100	4,47	1578

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

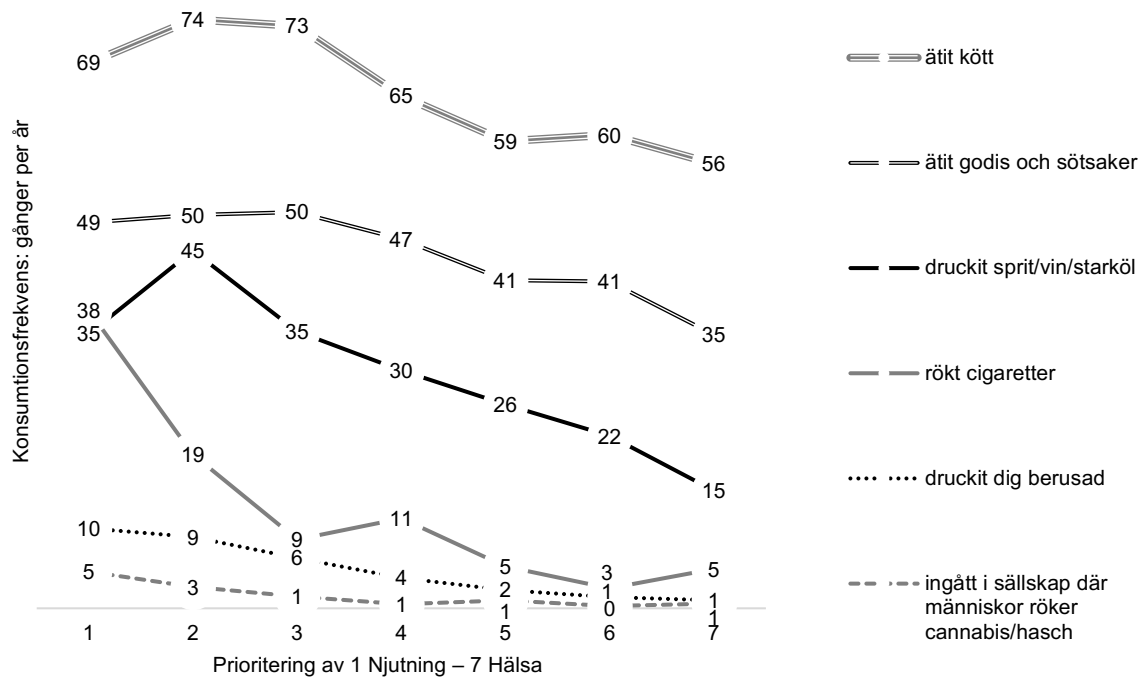
Figur 4 Samband mellan åsikt om avvägning mellan njutning och hälsa och åsikter om politiska förslag (procent mycket eller ganska bra förslag).

Kommentar: I figuren redovisas procentandelen av de svarande som tyckte det var ett bra förslag att 'Sänka skatten på alkohol'; 'Tillåta försäljning av starköl, vin och sprit i livsmedelsbutiker'; 'Införa hårdare krav för att få servera alkohol på restaurang/bar/pub' samt 'Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning)' efter svar på frågan om avvägning mellan hälsa över njutning som besvarades på en skala från 1 (prioritering av ett njutningsfullt liv) till 7 (prioritering av ett hälsosamt liv) (se tabell 1 för utförlig beskrivning).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Figur 5 Samband mellan avvägning mellan njutning och hälsa (1–7) och konsumtion av cannabis, alkohol, cigaretter, godis och sötsaker samt kött, 2019 (medelvärde gånger per år)

Kommentar: Frågan som utgör oberoende variabel på x-axeln löd 'Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?'. Respondenterna svarade på en skala från 1 ('Jag väljer hellre ett njutningsfullt liv, även om det innebär sämre hälsa') till 7 ('Jag väljer hellre ett hälsosamt liv, även om det innebär mindre njutning'). Frågorna om riskkonsumtion löd 'Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?' för aktiviteterna som citeras till höger i figuren. Respondenterna svarade på en sjugradig skala, här kodad från 0 (aldrig till 100 (flera gånger i veckan) där värden kan tolkas som antal konsumtionstillfällen per år. I figuren redovisas på y-axeln genomsnittligt antal konsumtionstillfällen efter svar på frågan om hälsa och njutning. N=1 557.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Risikkonsumtion: frekvens och åsikter om hot mot folkhälsa och individens ansvar – skillnader mellan grupper, bivariat analys

Tabell 13 Risikkonsumtion – frekvens av intag (medelvärde gånger per år)

	Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?						Minsta antal svar
	Druckit sprit/vin/öl	Druckit dig berusad	Ätit sötsaker/godis	Ingått i sällskap där människor röker cannabis/hasch	Rökt cigaretter	Ätit kött	
Samtliga	29	4	44	1	9	67	1560
Kön							
Män	33	5	42	1	9	73	746
Kvinnor	26	2	45	1	9	61	814
Ålder							
15–29	20	9	54	4	8	70	243
30–49	26	4	46	1	9	69	389
50–64	33	3	42	0	10	67	419
65–85							
Utbildning							
Låg-/medelutbildad	27	4	43	1	11	67	1066
Högutbildad	35	4	47	1	4	66	479
Hushållsinkomst							
Låg (–300 tkr)	20	4	43	1	14	60	353
Medel (301–700 tkr)	30	4	45	1	8	68	604
Hög (701+ tkr)	36	4	45	1	5	70	500
Religiositet (ber till Gud)							
Ber aldrig	32	5	44	1	8	65	998
Ber sällan	28	3	43	1	9	61	312
Ber ofta	21	2	47	1	10	63	228
Etnicitet							
Uppväxt i Sverige	31	4	46	1	8	68	1366
Uppväxt i utlandet	20	2	36	1	13	61	140
Bostadsort							
Ren landsbygd	26	4	41	0	10	74	219
Mindre tätort	26	3	45	0	7	70	286
Stad eller större stad	29	4	44	1	8	65	773
Sthlm, Gbg, Malmö	36	4	45	3	10	61	267
Alkoholvanor							
Nykterist	0	0	46	1	8	63	234
Måttlig konsument	8	2	44	1	9	65	709
Aktiv konsument	63	7	44	1	9	70	611
Vänster-högerideologi							
Klart till vänster	28	3	48	3	13	56	164
Något till vänster	29	4	43	1	7	65	337
Varken eller	24	3	44	0	10	64	404
Något till höger	34	4	42	1	6	70	430
Klart till höger	34	5	47	1	13	75	197

	Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?						Minsta antal svar
	Druckit sprit/vin/öl	Druckit dig berusad	Ätit sötsaker/godis	Ingått i sällskap där människor röker cannabis/hasch	Rökt cigaretter	Ätit kött	
Partisypati							
Vänsterpartiet	30	4	46	5	13	53	123
Socialdemokraterna	26	2	40	0	9	64	382
Centerpartiet	31	3	45	0	3	69	147
Liberalerna	38	(4)	(50)	(2)	5	68	59
Moderaterna	36	5	44	1	8	71	265
Kristdemokraterna	28	3	47	0	3	72	107
Miljöpartiet	26	(4)	(49)	(1)	4	56	90
Sverigedemokraterna	29	5	43	0	14	71	258
Övriga partier	25	(4)	(58)	(3)	(11)	(64)	44

N på frågan om alkoholkonsumtion är ca 6500, för ätit kött och rökt cigaretter ca 3220–3258 och för övriga 1560–1578. Det angivna "minsta antal svar" avser i de allra flesta fall frågan om berusning. Medelvärde per år är kodat enligt följande: aldrig = 0, någon gång per år=1, någon gång i halvåret=2, någon gång i kvartalet=4, någon gång i månaden=12, någon gång i veckan=52, flera gånger i veckan=100.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 14 Hot mot folkhälsan och grad av individuell vs samhälleligt ansvar för skadeverkningarna för fem laster (medelvärde 1–7)

	Hot mot folkhälsan					Individuellt ansvar (snarare än samhälleligt ansvar)					Minsta antal svar
	Tob	Can	Soc	Kött	Alko	Tob	Can	Soc	Kött	Alko	
Samtliga	6,1	6	5,1	3,4	5,4	2,9	2	4,9	5,3	3,2	1468
Kön											
Män	5,9	5,8	5	3,2	5,2	3,1	2,2	4,9	5,5	3,5	708
Kvinnor	6,2	6,1	5,2	3,7	5,6	2,7	1,9	4,9	5,2	2,9	778
Ålder											
15–29	5,4	4,7	4,7	3,5	5,1	2,7	2,2	5,3	5,2	2,9	224
30–49	5,9	5,4	5,3	3,5	5,4	2,5	2	4,6	5,1	2,8	362
50–64	6,2	6,4	5,2	3,3	5,3	3	2	4,9	5,6	3,4	398
65–85	6,4	6,6	5	3,4	5,6	3,1	2,1	4,9	5,4	3,5	468
Utbildning											
Låg-/medelutbildad	6,1	6	5	3,3	5,4	3,1	2,2	5	5,5	3,4	991
Högutbildad	6,1	5,8	5,3	3,6	5,5	2,4	1,8	4,6	5,1	2,7	446
Hushållsinkomst											
Låg (–300 tkr)	6,1	6	4,9	3,5	5,6	3,2	2,4	5	5,2	3,3	324
Medel (301–700 tkr)	6	6	5,1	3,3	5,4	3	2	4,9	5,4	3,2	569
Hög (701+ tkr)	6	5,8	5,2	3,4	5,3	2,5	1,8	4,7	5,3	3	487
Religiositet (ber till Gud)											
Ber aldrig	6	5,9	5,1	3,3	5,3	2,9	2	4,8	5,3	3,2	935
Ber sällan	6,1	6	5,2	3,6	5,4	3	2,1	5	5,5	3,4	297
Ber ofta	6,3	6,3	5	3,6	5,8	2,7	2,1	4,8	5,3	2,9	219
Etnicitet											
Uppväxt i Sverige	6	6	5,1	3,4	5,4	2,8	2	4,9	5,4	3,1	1296
Uppväxt i utlandet	6,3	6	5,3	3,5	5,5	3,2	2,4	4,9	5,4	3,4	120
Bostadsort											
Ren landsbygd	6	6,2	5,2	3	5,5	3,1	2	4,9	5,7	3,3	207
Mindre tätort	6,1	6,2	5	3,4	5,4	3	2,1	5	5,5	3,3	265
Stad eller större stad	6,1	5,9	5	3,5	5,5	2,8	2,1	4,9	5,3	3,1	720
Sthlm, Gbg, Malmö	6	5,5	5,2	3,6	5,3	2,8	2,1	4,7	5,1	3,2	249
Alkoholvanor											
Nykterist	6,2	6,1	4,8	3,3	6,1	2,8	2,1	5,1	5,4	2,7	207
Måttlig konsument	6	5,8	5,1	3,5	5,4	2,9	2,1	4,8	5,3	3,1	661
Aktiv konsument	6,1	6	5,2	3,4	5,1	2,9	2	4,8	5,3	3,5	577
Vänster-högerideologi											
Klart till vänster	6,1	5,4	5,1	4,1	5,7	2,5	2	4,4	4,4	2,3	156
Något till vänster	6,2	5,9	5,2	3,8	5,7	2,5	1,9	4,7	5	2,8	319
Varken eller	6,1	6	5,1	3,3	5,5	3	2,1	4,9	5,4	3,3	367
Något till höger	6	6	5,1	3,2	5,2	3	2	5	5,5	3,4	404
Klart till höger	5,8	6,1	4,8	2,8	5	3,5	2,1	5,3	6	4	189

	Hot mot folkhälsan					Individuellt ansvar (snarare än samhälleligt ansvar)					Minsta antal svar
	Tob	Can	Soc	Kött	Alko	Tob	Can	Soc	Kött	Alko	
Partisynpati											
Vänsterpartiet	6	5,3	5,2	4	5,6	2,5	1,9	4,2	4,4	2,3	115
Socialdemokraterna	6,2	6,2	5,1	3,7	5,7	2,7	2	4,8	5,2	3	351
Centerpartiet	6,1	6,1	5	3,4	5,4	2,3	1,8	4,9	5,3	2,7	139
Liberalerna	(6)	(5,8)	(5,2)	(3,4)	(5,3)	(2,3)	(1,5)	(4,7)	(5,6)	(2,7)	56
Moderaterna	5,8	6	5	3,2	5	3,1	1,9	5,1	5,6	3,5	244
Kristdemokraterna	6,1	6,3	4,9	3	5,4	2,9	1,9	5,1	5,6	3,1	100
Miljöpartiet	(6,3)	(5,6)	(5,5)	(4,3)	(5,6)	(2,1)	(1,8)	(4,1)	(4,6)	(2,3)	86
Sverigedemokraterna	6	6	5,1	2,8	5,2	3,8	2,4	5,1	5,8	4,1	244
Övriga partier	(5,9)	(4,8)	(4,9)	(3,5)	(5,2)	(3,7)	(3)	(5,2)	(5,4)	(3,8)	41
Njutning eller hälsa											
Prioriterar njutning	5,7	5,5	4,8	3,2	4,9	3,4	2,2	5,3	5,7	3,8	346
Balanserad	6,0	5,9	5,0	3,3	5,3	2,8	2,0	4,9	5,4	3,2	452
Prioriterar hälsa	6,3	6,0	5,1	3,6	5,7	2,7	1,9	4,6	5,1	2,9	659

Kommentar: Frågan om hot mot folkhälsan var formulerad ”I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan i Sverige?” där respondenterna för de fem alternativen svarade på en skala från 1 ”inget hot alls till 7 ”mycket stort hot”. Frågan om individuellt ansvar löd: I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar - den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?” och respondenterna svarade på en skala från 1 ”Det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion (t ex lagar, skatter, öppettider och åldersgränser)” till 7 ”Det behövs inga samhälleliga restriktioner, eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion”.

Med ”högutbildad” avses examen från högskola. Med ”nykterist” avses att man inte druckit sprit/vin/ starköl under senaste året, med ”måttlig konsument” att man druckit någon gång i månaden eller mer sällan medan ”aktiv konsument” avser att man druckit någon eller flera gånger i veckan. ”Ber sällan” avser från någon gång om året till någon gång i månaden, ”ber ofta” avser någon eller flera gånger i veckan”. Parenteser markerar resultat som bygger på färre än 100 svarande.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 15 Sociala grupperns avvägning mellan njutningsfullt och hälsosamt liv, 2019 (procent och medelvärde 1–7)

	Njut.	Bal.	Häls.	Medelv.		Njut.	Bal.	Häls.	Medelv.
Samtliga	23	32	45	4,5					
Kön					Klass				
Män	29	30	41	4,3	Arbetarhem	25	31	44	4,4
Kvinnor	18	32	50	4,6	Jordbrukarhem	25	35	40	(4,3)
Ålder					Tjänstemannahem	24	31	45	4,4
16–29	33	29	38	4,1	Högre tjänstemannahem	21	32	47	4,6
30–49	23	34	43	4,4	Företagarhem	18	34	48	4,7
50–64	28	31	41	4,3	Hushållsinkomst				
65–85	14	32	54	4,8	Låg (–300 tkr)	19	30	51	4,7
Religiositet					Medel (301–700 tkr)	26	31	43	4,4
Ber aldrig till Gud	28	33	40	4,3	Hög (701+ tkr)	25	32	44	4,4
Ber sällan till Gud	20	31	50	4,6	Utbildning				
Ber ofta till Gud	11	28	62	5,1	Låg-/medelutbildad	25	31	44	4,4
Bostadsort					Högutbildad	18	34	48	4,6
Ren landsbygd	22	38	40	4,4	Vänster-högerideologi				
Mindre tätort	19	35	47	4,6	Klart till vänster	21	27	49	4,5
Stad eller större stad	25	29	47	4,5	Något till vänster	17	33	50	4,7
Sthlm, Gbg, Malmö	24	32	44	4,4	Varken eller	19	32	49	4,6
Uppväxt					Något till höger	26	33	41	4,3
Ren landsbygd i Sv.	21	33	46	4,5	Klart till höger	34	31	35	4,1
Mindre tätort i Sv.	24	35	40	4,3	Parti				
Stad/större tätort i Sv.	26	30	44	4,4	Vänsterpartiet	25	28	47	4,4
Sthlm, Gbg, Malmö	26	33	41	4,2	Socialdemokraterna	15	32	53	4,8
Annat land i Norden	23	37	40	4,3	Centerpartiet	24	35	41	4,4
Annat land i Europa	9	18	73	(5,4)	Liberalerna	22	36	42	(4,5)
Land utanför Europa	12	12	75	(5,4)	Moderaterna	29	33	38	4,2
Alkoholvanor					Kristdemokraterna	17	33	50	4,7
Nykterist	10	21	69	5,3	Miljöpartiet	19	23	58	(4,7)
Måttlig konsument	20	34	45	4,5	Sverigedemokraterna	33	31	36	4,1
Högkonsument	32	33	36	4,1	Annat parti	30	31	39	(4,2)

Kommentar: Frågan löd 'Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?'. Respondenterna svarade på en skala från 1 ('Jag väljer hellre ett njutningsfullt liv, även om det innebär sämre hälsa') till 7 ('Jag väljer hellre ett hälsosamt liv, även om det innebär mindre njutning'). I tabellen redovisas procentandelar som föredrar njutning (1–3), har en balanserad avvägning (4) eller föredrar hälsa (5–7) samt medelvärden för samtliga och uppdelat på sociala grupper. Medelvärde inom parentes betyder att gruppen består av färre än 100 personer. N = 1 474–1 578.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 16 Hot mot folkhälsan och grad av individuell vs samhälleligt ansvar för skadeverkningarna för fem laster (medelvärde 1–7)

	Njutning 1 –hälsa 7	Förtroende System- bolaget	Gårdsför- säljning ("gf" nämns")	Gårdsför- säljning ("gf" nämns ej")	Gårdsför- säljning (avskaffa monopol nämns)	Sänka skatten	Tillåta för- säljning i livsmedels- butiker	Hårdare serverings- krav	Minsta antal svar
Samtliga	4,5	69	56	54	42	37	37	43	1356
Kön									
Män	4,3	70	61	59	47	42	43	41	674
Kvinnor	4,6	68	52	50	38	32	32	46	682
Ålder									
15–29	4,1	71	50	47	33	42	37	37	220
30–49	4,4	71	57	55	44	33	35	43	360
50–64	4,3	68	63	57	46	38	41	42	362
65–85	4,8	67	52	54	41	37	36	48	414
Utbildning									
Låg-/medelutbildad	4,4	67	57	55	45	40	40	45	901
Högutbildad	4,6	73	55	53	36	29	30	41	435
Hushållsinkomst									
Låg (–300 tkr)	4,7	64	51	48	44	38	37	49	286
Medel (301–700 tkr)	4,4	69	56	57	43	38	38	43	532
Hög (701+ tkr)	4,4	73	61	56	40	34	37	40	465
Religiositet (ber till Gud)									
Ber aldrig	4,3	72	59	56	.	38	39	41	869
Ber sällan	4,6	66	57	56	.	36	39	46	287
Ber ofta	5,1	60	45	42	.	32	28	52	170
Etnicitet									
Uppväxt i Sverige	4,4	70	56	55	41	36	36	43	1193
Uppväxt i utlandet	5,2	64	57	51	52	39	44	45	110
Bostadsort									
Ren landsbygd	4,4	65	58	59	48	37	39	42	182
Mindre tätort	4,6	67	56	53	44	39	37	46	235
Stad eller större stad	4,5	70	54	53	39	36	36	45	678
Sthlm, Gbg, Malmö	4,4	72	59	55	41	36	39	37	243
Alkoholvanor									
Nykterist	5,3	59	38	.	29	24	24	59	149
Måttlig konsument	4,5	67	55	.	42	37	38	45	617
Aktiv konsument	4,1	74	64	.	46	42	41	74	570
Vänster-högerideologi									
Klart till vänster	4,5	69	38	41	25	23	22	50	141
Något till vänster	4,7	71	50	45	32	28	26	44	288
Varken eller	4,6	67	52	53	44	38	36	44	339
Något till höger	4,3	70	63	64	46	40	43	43	390
Klart till höger	4,1	69	73	67	58	51	57	38	176

	Njutning 1 – hälsa 7	Förtroende System- bolaget	Gårdsför- säljning ("gf" nämns")	Gårdsför- säljning ("gf" nämns ej")	Gårdsför- säljning (avskaffa monopol nämns)	Sänka skatten	Tillåta för- säljning i livsmedels- butiker	Hårdare serverings- krav	Minsta antal svar
Partisynpati									
Vänsterpartiet	4,7	69	46	41	32	23	22	44	125
Socialdemokraterna	4,8	69	48	45	33	33	28	47	316
Centerpartiet	4,4	74	57	56	35	29	31	41	133
Liberalerna	(4,5)	(77)	(59)	(61)	(41)	(34)	(39)	(40)	57
Moderaterna	4,2	70	65	65	48	45	47	40	239
Kristdemokraterna	4,7	(66)	58	56	47	38	40	50	91
Miljöpartiet	(4,7)	(74)	(45)	45	(26)	(18)	(19)	(49)	81
Sverigedemokraterna	4,1	66	65	69	59	49	54	41	219
Övriga partier	(4,2)	(57)	(65)	(57)	(44)	(48)	(49)	(33)	41
Njutning eller hälsa									
Prioriterar njutning	–	70	71	.	.	50	53	35	331
Balanserad	–	72	55	.	.	37	35	42	422
Prioriterar hälsa	–	66	49	.	.	30	31	49	589

Kommentar: Frågan om njutning löd: "Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?" och respondenterna svarade på en skala från 1 " Jag väljer hellre ett njutningsfullt liv, även om det innebär sämre hälsa" till 7 " Jag väljer hellre ett hälsosamt liv, även om det innebär mindre njutning". Förtroende för Systembolaget avser frågan "Ange också hur stort förtroende du har för följande" där svaren för "Systembolaget" är kodade från 0 "mycket litet förtroende" till 100 "mycket stort förtroende, och "ingen uppfattning är missing. De sex politiska förslagen löd: "Tillåta lokala producenter att sälja starksprit, vin eller starköl i egna butiker (gårdsförsäljning)" ["gf nämns"], "Tillåta lokala producenter att sälja starksprit", vin eller starköl i egna butiker ["gf" nämns ej"], " Avskaffa systembolagets monopol och tillåta lokala producenter att sälja starksprit, vin eller starköl i egna butiker [monopolets avskaffande nämns], "Sänka skatten på alkohol", "Tillåta försäljning av sprit, vin och starköl i livsmedelsbutiker" samt "Införa hårdare krav för att få servera alkohol på restaurang/bar/pub". I samtliga förslags-frågor är svaren kodade på en skala från 0 "mycket dåligt förslag" till 100 "mycket bra förslag".

Med "högutbildad" avses examen från högskola. Med "nykterist" avses att man inte druckit sprit/vin/ starköl under senaste året, med "måttlig konsument" att man druckit någon gång i månaden eller mer sällan medan "aktiv konsument" avser att man druckit någon eller flera gånger i veckan. "Ber sällan" avser från någon gång om året till någon gång i månaden, "ber ofta" avser någon eller flera gånger i veckan". Parenteser markerar resultat som bygger på färre än 100 svarande. ". " indikerar att frågorna inte var ställda i samma formulär och medelvärde därför inte kan redovisas.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Förklaringar till konsumtionsvanor – multipel OLS regression

Tabell 17 Vad förklarar prioritering av hälsa över njutning respektive konsumtionsfrekvens av alkohol, Multipel OLS regression (b-värden)

<i>Beroende variabel:</i>	<i>Prioritering hälsa över njutning (0–100)</i>	<i>Druckit sprit/ vin/starköl, gånger per år (0–100)</i>		<i>Druckit dig berusad, gånger per år (0–100)</i>	
<i>Modell:</i>	A	B1	B2	C1	C2
Ålder: -30	e.s.	-7***	-7**	5***	5***
Ålder: 65+	9***	9***	15***	-3***	-2**
Kön: Kvinna	5***	-5***	e.s.	-3***	-3***
Inkomst: Låg	e.s.	-9***	-9***	e.s.	e.s.
Inkomst: Hög	e.s.	5***	6***	e.s.	e.s.
Utbildning: Hög	e.s.	4***	7***	e.s.	e.s.
Ursprung: Uppväxt i utlandet	12***	-10***	-8**	-3**	-2*
Bostad: Landsbygd	e.s.	-3**	e.s.	e.s.	e.s.
Bostad: Storstad	e.s.	9***	6**	e.s.	e.s.
Religiositet: Bönfrekvens	10***	-9***	-8**	-2*	e.s.
Vänster-högerideologi	-6*	5***	e.s.	e.s.	e.s.
Prioriterar hälsa över njutning	–	–	-29***		-8***
Konstant	51***	28***	40***	6***	10***
Just R ²	.09	.10	.17	.09	.12
Antal personer	1362	4186	1359	1364	1354

Kommentar: Beroende variabler: Modell A Frågan om njutning löd: "Många av livets njutningsmedel är skadliga för vår hälsa. Hur förhåller du dig till detta?" och respondenterna svarade på en sjugradig skala här kodad från 0 "Jag väljer hellre ett njutningsfullt liv, även om det innebär sämre hälsa" till 100 "Jag väljer hellre ett hälsosamt liv, även om det innebär mindre njutning". Modell B och C: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?" för aktiviteterna som citeras i kolumnrubrikerna. Respondenterna svarade på en skala från 0 "aldrig" till 100 "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år.

Samtliga beroende variabler är kodade 0–100. Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1. Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 18 Vad förklarar konsumtionsfrekvens av cigaretter och cannabis? Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel:	Rökt cigaretter, gånger per år (0–100)		Ingått i sällskap där människor rökt cannabis, gånger per år (0–100)		Ätit godis/sötsaker, gånger per år (0–100)		Ätit kött, gånger per år (0–100)	
	D1	D2	E1	E2	F1	F2	G1	G2
Modell:								
Ålder: -30	-4**	-6**	3***	3***	9***	9***	6*	6*
Ålder: 65+	-4**	e.s.	e.s.	e.s.	-6**	-5*	e.s.	e.s.
Kön: Kvinna	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	4*	-10***	-9***
Inkomst: Låg	6***	5**	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Inkomst: Hög	-3**	-4*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Utbildning: Hög	-5***	-6***	e.s.	e.s.	4	4*	e.s.	e.s.
Ursprung: Uppväxt i utlandet	4*	7**	e.s.	e.s.	-11***	-9**	-10**	-8*
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	6**	6**
Bostad: Storstad	e.s.	e.s.	2***	2***	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Religiositet: Bönfrekvens	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	6*	8**	7*	9**
Vänster-högerideologi	e.s.	e.s.	-2*	-2*	e.s.	e.s.	14***	14***
Prioriterar hälsa över njutning	–	-24***	–	-3***	–	-18***	–	-16***
Konstant	10***	25***	2**	3***	45***	54***	60***	68***
Just R:	.03	.07	.04	.05	.03	.05	.07	.08
Antal personer	2797	1359	1372	1362	1370	1360	1370	1360

Kommentar: Beroende variabler: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?" för aktiviteterna som citeras i kolumnrubrikerna. Respondenterna svarade på en skala från 0 "aldrig" till 100 "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år.

Samtliga beroende variabler är kodade 0–100. Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1. Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Förklaringar till åsikter om riskkonsumtion och alkoholpolitik – multipel OLS regression

Tabell 19 Vad förklarar uppfattningar om riskkonsumtionens hot mot folkhälsan? Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel: Hot mot folkhälsan	Alkohol 0–100			Tobak 0–100	Cannabis 0–100	Socker 0–100	Kött 0–100
	H1	H2	H3	I	J	K	L
Ålder: -30	-6**	-5**	-6***	-11***	-21***	-8***	e.s.
Ålder: 65+	4*	2	4*	6***	9***	-5**	e.s.
Kön: Kvinna	5***	3**	3**	5***	4**	3*	5***
Inkomst: Låg	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Inkomst: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Utbildning: Hög	3*	3*	3*	-3*	-6***	e.s.	e.s.
Ursprung: Uppväxt i utlandet	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Bostad: Storstad	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Religiositet: Bönfrekvens	5*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Vänster-högerideologi	-12***	-11***	-10***	e.s.	9***	-3	-16***
Prioriterar hälsa över njutning		20***	15***	11***	14***	14***	e.s.
Konsum.frekvens: alkohol			-11***	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: cigaretter			e.s.	-16***	-6*	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: cannabis			e.s.	e.s.	-39***	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: godis/sötsaker			e.s.	e.s.	e.s.	-6**	e.s.
Konsum.frekvens: kött			e.s.	-4*	e.s.	-5**	-26***
Konstant	75***	65***	71***	81***	70***	68***	56***
Just R ²	.07	.11	.13	.16	.22	.07	.18
Antal personer	1352	1343	1334	1340	1267	1328	1320

Kommentar: Beroende variabler: I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan Sverige? Tobak, Cannabis, Socker, Kött och Alkohol. Samtliga beroende variabler är kodade 0 (inget hot alls påstående) – 100 (mycket stort hot). Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1. Konsumtionsfrekvens bygger på frågan ”Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?”. Respondenterna svarade på en sjugradig skala från ”aldrig” till ”flera gånger i veckan” som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 ”aldrig” – 1 ”flera gånger i veckan”. Effekten av konsumtionsfrekvens av en viss last på åsikten om denna lasts hot mot folkhälsan är markerad med grått. Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 20 Vad förklarar åsikter om vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar- den enskilde (100) eller samhället och myndigheterna (0), Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel: Den enskildes ansvar	Alkohol 0-100				Tobak 0-100	Cannabis 0-100	Socker 0-100	Kött 0-100
	M1	M2	M3	M4	N	O	P	Q
Modell:								
Ålder: -30	-6*	-7**	e.s.	-9**	-7*	-6*	e.s.	e.s.
Ålder: 65+	5*	7**	6*	8***	9***	5*	e.s.	e.s.
Kön: Kvinna	-6**	-4*	-4*	e.s.	e.s.	e.s.	5*	e.s.
Inkomst: Låg	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	5*	e.s.	e.s.
Inkomst: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Utbildning: Hög	-10***	-10***	-9***	-8***	-7***	-5*	-5**	e.s.
Ursprung: Uppväxt i utlandet	8*	11***	11***	8*	8*	7*	7*	7*
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Bostad: Storstad	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Religiositet: Bönfrekvens	-9**	-7*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Vänster-högerideologi	27***	25***	26***	20***	14***	8**	8**	10***
Prioriterar hälsa över njutning		-26***	-23***	-16***	e.s.	e.s.	-10*	-10**
Konsum.frekvens: alkohol			11**	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: cigaretter			8*	e.s.	14***	9**	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: cannabis			e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: godis/sötsaker			e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Konsum.frekvens: kött			e.s.	e.s.	-6*	-7**	e.s.	12***
Hot mot folkhälsa: alkohol				-48***	-19***	e.s.	e.s.	e.s.
Hot mot folkhälsa: tobak				e.s.	-34***	e.s.	e.s.	e.s.
Hot mot folkhälsa: cannabis				e.s.	e.s.	-47***	e.s.	e.s.
Hot mot folkhälsa: socker				e.s.	e.s.	e.s.	-45***	e.s.
Hot mot folkhälsa: kött				e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	-45***
Konstant	27***	40***	39***	75***	84***	53***	89***	78***
Just R ²	.10	.14	.15	.22	.19	.18	.17	.28
Antal personer	1323	1316	1307	1196	1196	1185	1181	1187

Kommentar: Beroende variabler: I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar- den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta? Tobak, Cannabis, Socker, Kött och Alkohol. Svaren är kodade 0 (det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion – t ex lagar, skatter, öppettider, åldersgränser) – 100 (det behövs inga samhälleliga restriktioner eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion). Samtliga oberoende variabler är kodade 0-1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31-64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0-1. Konsumtionsfrekvens bygger på frågan "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?". Respondenterna svarade på en sjugradig skala från "aldrig" till "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 "aldrig" – 1 "flera gånger i veckan". Hot mot folkhälsa bygger på frågan I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör följande för folkhälsan Sverige? Tobak, Cannabis, Socker, Kött och Alkohol. Respondenterna svarade på en sjugradig skala, här kodad 0 (inget hot alls påstående) – 1 (mycket stort hot). Effekterna av konsumtionsfrekvens respektive åsikt om hot mot folkhälsan för en viss last på åsikten om individens ansvar för denna last är markerade med grått.

Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 21 Vad förklarar åsikter om sänkt skatt på alkohol respektive tillåta försäljning av alkohol i livsmedelsbutiker, Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel:	Sänk skatten på alkohol 0–100				Tillåt försäljning av sprit/vin/starköl i livsmedelsbutiker 0–100				
	Modell:	M1	M2	M3	M4	N1	N2	N3	N4
Ålder: -30	e.s.	e.s.	e.s.	4*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Ålder: 65+	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Kön: Kvinna	-7***	-6***	-5***	-4**	-9***	-7***	-7***	-6***	
Inkomst: Låg	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Inkomst: Hög	-4*	-4*	-5**	-4*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Utbildning: Hög	-8***	-8***	-9***	-5**	-8***	-7***	-8***	e.s.	
Ursprung: Uppväxt i utlandet	6*	9***	11***	7**	11***	15***	16***	13***	
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	4*	e.s.	4*	4*	
Bostad: Storstad	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Religiositet: Bönfrekvens	-6*	e.s.	e.s.	e.s.	-12***	-9**	-8*	e.s.	
Vänster-högerideologi	26***	25***	24***	17***	34***	32***	31***	23***	
Prioriterar hälsa över njutning		-25***	-19***	-12***		-29***	-25***	-17***	
Konsum.frekvens: alkohol			12***	7**			e.s.	e.s.	
Nykterist (ej druckit på 12 mån)			-9***	-7**			-8**	e.s.	
Hot mot folkhälsa: alkohol				-24***				-14***	
Alkoholideologi: individansvar				21***				32***	
Konstant	29***	42***	37***	46***	26***	41***	38***	35***	
Just R ²	.13	.17	.19	.30	.14	.18	.19	.30	
Antal personer	1356	1347	1344	1289	1344	1334	1331	1282	

Kommentar: Beroende variabler: Beroende variabler: Vilken är din åsikt om följande förslag: Sänka skatten på alkohol; Tillåt försäljning av starköl, vin och sprit i livsmedelsbutiker; svaren är kodade 0 (mycket dåligt förslag) – 100 (mycket bra förslag). Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1). Konsumtionsfrekvens bygger på frågan "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?". Respondenterna svarade på en sjugradig skala från "aldrig" till "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 "aldrig" – 1 "flera gånger i veckan". Hot mot folkhälsa bygger på frågan I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör [Alkohol] för folkhälsan Sverige?. Respondenterna svarade på en sjugradig skala, här kodad 0 (inget hot alls påstående) – 1 (mycket stort hot). Alkoholideologi bygger på frågan "I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar- den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?" [för] Alkohol. Svaren är kodade 0 (det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion – t ex lagar, skatter, öppettider, åldersgränser) – 1 (det behövs inga samhälleliga restriktioner eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion).

Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *>.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 22 Vad förklarar åsikter om sänkt skatt på alkohol respektive tillåta försäljning av alkohol i livsmedelsbutiker, Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel:	Införa hårdare krav för att få servera alkohol på restaurang/ bar/pub 0–100				Tillåta lokala producerandet att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning) 0–100				
	Modell:	O1	O2	O3	O4	P1	P2	P3	P4
Ålder: -30	-8**	-7**	-9***	-9***	-12***	-13***	-11***	-10***	
Ålder: 65+	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	-8***	-5*	-6**	-8***	
Kön: Kvinna	4*	e.s.	e.s.	e.s.	-6***	-5**	-4*	-4*	
Inkomst: Låg	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Inkomst: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Utbildning: Hög	-4*	-5**	-4*	-6***	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Ursprung: Uppväxt i utlandet	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	7*	8**	e.s.	
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Bostad: Storstad	-7**	-6**	-6**	-5*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Religiositet: Bönfrekvens	10***	8**	6*	5*	-13***	-10***	-8**	-7*	
Vänster-högerideologi	-7**	-7*	-6*	e.s.	31***	29***	29***	23***	
Prioriterar hälsa över njutning		22***	16***	12***		-29***	-23***	-17***	
Konsum.frekvens: alkohol			-14***	-11***			10**	e.s.	
Nykterist (ej druckit på 12 mån)			8**	6**			-11***	-9***	
Hot mot folkhälsa: alkohol				19***				e.s.	
Alkoholideologi: individansvar				-11***				25***	
Konstant	47***	36***	42***	31***	47***	62***	58***	52***	
Just R ²	.05	.09	.12	.17	.13	.17	.19	.26	
Antal personer	1267	1259	1256	1212	1361	1351	1348	1292	

Kommentar: Beroende variabler ”Vilken är din åsikt om följande förslag:” ”Införa hårdare krav för att få servera alkohol på restaurang/bar/pub”; ”Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning)”. Svaren är kodade 0 (mycket dåligt förslag) – 100 (mycket bra förslag). Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1. Konsumtionsfrekvens bygger på frågan ”Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?”. Respondenterna svarade på en sjugradig skala från ”aldrig” till ”flera gånger i veckan” som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 ”aldrig” – 1 ”flera gånger i veckan”. Hot mot folkhälsa bygger på frågan I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör [Alkohol] för folkhälsan Sverige?. Respondenterna svarade på en sjugradig skala, här kodad 0 (inget hot alls påstående) – 1 (mycket stort hot). Alkoholideologi bygger på frågan ”I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsters skadeverkningar- den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?” [för Alkohol. Svaren är kodade 0 (det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion – t ex lagar, skatter, öppettider, åldersgränser) – 1 (det behövs inga samhälleliga restriktioner eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion).

Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *>.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Tabell 23 Vad förklarar åsikter om gårdsförsäljning beroende på hur frågan formuleras, Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabler:	Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning)		Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker	Avskaffa Systembolagets monopol och tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker
	Q1	Q2	R	S
Modell:				
Ålder: -30	-12***	-10***	-8**	-11***
Ålder: 65+	-8***	-9***	e.s.	-6**
Kön: Kvinna	-6***	-5**	-5**	-6***
Inkomst: Låg	e.s.	e.s.	-5*	e.s.
Inkomst: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	-6**
Utbildning: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	-10***
Ursprung: Uppväxt i utlandet	e.s.	e.s.	e.s.	15***
Bostad: Landsbygd	e.s.	4*	e.s.	5*
Bostad: Storstad	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.
Religiositet: Bönfrekvens	-13***	-9**	-15***	–
Vänster-högerideologi	31***	30***	28***	27***
Konsum.frekvens: alkohol	–	13***	–	10**
Nykterist (ej druckit på 12 mån)	–	-13***	–	-12***
Konstant	47***	46***	48***	35***
Just R:	.13	.17	.10	.13
Antal personer	1361	1358	1454	1468

Kommentar: Beroende variabler "Vilken är din åsikt om följande förslag:" Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker (gårdsförsäljning); "Tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker" och "Avskaffa Systembolagets monopol och tillåta lokala producenter att sälja starköl, vin och sprit i egna butiker". Svaren är kodade 0 (mycket dåligt förslag) – 100 (mycket bra förslag). Samtliga oberoende variabler är kodade 0–1. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1). Konsumtionsfrekvens bygger på frågan "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?". Respondenterna svarade på en sjugradig skala från "aldrig" till "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 "aldrig" – 1 "flera gånger i veckan". Eftersom frågorna ställdes i olika formulär kan inte alkoholfrekvens användas i Modell R och bönefrekvens inte i Modell S. Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

- Överlag samma faktorer som förklarar svar i de tre olika frågorna om gårdsförsäljning
- Undantag: hög inkomst och högutbildning har negativ effekt och utländsk uppväxt har positiv effekt på den tredje frågan där utmaningen mot systembolagets monopol nämns, medan de inte har effekt på de andra två frågorna.
- Olyckligtvis kan vi inte använda hela den tidigare tillämpade analysmodellen eftersom frågorna ställdes i olika formulär och endast ett begränsat antal oberoende variabler finns i samtliga formulär.
- Beroende variabler som politiskt intresse, mellanmänniskt förtroende, utbildningsinriktning har inga effekter. Stödet för gårdsförsäljning är störst i Södra Sverige och svagast i Norra Sverige – men inga påtagliga skillnader beroende på frågeformulering.

Tabell 24 Vad förklarar åsikter om legalisering av cannabis respektive förtroendet för Systembolaget, Multipel OLS regression (b-värden)

Beroende variabel:	Legalisera cannabis 0–100				Förtroende för Systembolaget 0–100				
	Modell:	T1	T2	T3	T4	U1	U2	U3	U4
Ålder: -30	20***	19***	17***	6**	4*	4*	5**	5*	
Ålder: 65+	-10***	-8***	-8***	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Kön: Kvinna	-6***	-5**	-5**	-3*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Inkomst: Låg	e.s.	4*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Inkomst: Hög	-4*	e.s.	e.s.	-2	3*	4*	3*	e.s.	
Utbildning: Hög	e.s.	e.s.	e.s.	-4**	5***	5**	4*	e.s.	
Ursprung: Uppväxt i utlandet	e.s.	7*	7*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Bostad: Landsbygd	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	-4*	-4*	-3*	-4*	
Bostad: Storstad	5*	5*	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Religiositet: Bönfrekvens	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	-10***	-10***	-9***	-9***	
Vänster-högerideologi	-8**	-9**	-8**	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	e.s.	
Prioriterar hälsa över njutning		-21***	-19***	-6*		e.s.	e.s.	e.s.	
Konsum.frekvens: cannabis			65***	35***					
Hot mot folkhälsa: Cannabis				-60***					
Cannabisideologi: individansvar				20***					
Konsum.frekvens: alkohol							12***	12***	
Hot mot folkhälsa: alkohol								e.s.	
Alkoholideologi: individansvar								-9***	
Konstant	29***	39***	37***	73***	71***	73***	68***	73***	
Just R ²	.12	.15	.18	.51	.05	.05	.07	.08	
Antal personer	1283	1275	1275	1171	1193	1186	1183	1144	

Kommentar: Beroende variabler Modell T "Vilken är din åsikt om följande förslag:" "Legalisera cannabis". Svaren är kodade 0 (mycket dåligt förslag) – 100 (mycket bra förslag). Modell U: "Ange också hur stort förtroende du har för följande" där svaren för "Systembolaget" är kodade från 0 "mycket litet förtroende" till 100 "mycket stort förtroende, och "ingen uppfattning är missing. Samtliga oberoende variabler är kodade 0–. Följande variabler är dummyvariabler: ålder (kontrollgrupp: 31–64 år), kön (kontrollgrupp: man), inkomst (kontrollgrupp: medelhög hushållsinkomst 300-700 tkr), utbildning (kontrollgrupp: ej examen från högskola), etnicitet (kontrollgrupp: uppvuxen i Sverige), bostad (kontrollgrupp: större tätort/stad). Följande är kontinuerliga: Religiositet (bönfrekvens per år), ideologi (femgradig skala, vänster 0 – höger 1) samt prioriterar hälsa över njutning (0 njutning – 1 hälsa. Detta är samma variabel som den beroende variabeln i modell A, men här kodad 0–1. Konsumtionsfrekvens bygger på frågan "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?". Respondenterna svarade på en sjugradig skala från "aldrig" till "flera gånger i veckan" som kan tolkas som gånger per år, och som är proportionerligt är omkodad till 0 "aldrig" – 1 "flera gånger i veckan". Hot mot folkhälsa bygger på frågan I samhällsdebatten diskuteras då och då i vilken utsträckning konsumtionsvanor skadar folkhälsan. Enligt din uppfattning, hur stora hot utgör [Alkohol respektive Cannabis] för folkhälsan Sverige?. Respondenterna svarade på en sjugradig skala, här kodad 0 (inget hot alls påstående) – 1 (mycket stort hot). Alkohol- och cannabisideologi bygger på frågan "I den politiska debatten diskuteras vem som har huvudansvaret för olika konsumtionsmönsterns skadeverkningar- den enskilde eller samhället och myndigheterna. Vad är din åsikt om detta?" [för Alkohol respektive Cannabis. Svaren är kodade 0 (det måste finnas tydliga samhälleliga restriktioner för människors konsumtion – t ex lagar, skatter, öppettider, åldersgränser) – 1 (det behövs inga samhälleliga restriktioner eftersom enskilda människor själva måste ta ansvar för sin konsumtion). Endast signifikanta effekter redovisas (e.s. = ej signifikant.) P-värden: ***<.001; **>.01. *<.05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Projektets publikationer

- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2006) "Besök på Calle Grenz Shop", i Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Du stora nya värld*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2007). "Den förändrade alkoholopinionen", i Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Det nya Sverige*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2012). "Alkoholkonsumtion – vanor och volym", i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *I framtidens skugga*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2013). "Förändringar i alkoholopinionen", i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2014). "Restriktivare alkoholopinion men liberalare alkoholvanor", i Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Mittfåra och marginal*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören, David Karlsson & Lennart Weibull (2015). "Alkoholen som samhällsproblem", i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Karlsson, David, Lennart Weibull & Sören Holmberg (2016). "Alkoholideologi och alkoholopinion", i Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Solevid (red) *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Karlsson, David, Sören Holmberg & Lennart Weibull (2017). "Alkoholopinionen och verkligheten" i Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oskarsson och Maria Oskarsson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Karlsson, David, Sören Holmberg & Lennart Weibull (2018). "Värderingsmönster bakom alkoholopinionen". I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Karlsson, David, Sören Holmberg & Lennart Weibull (2019). "Åsiktsöverensstämmelse mellan medborgare och politiker i alkoholpolitiska frågor". I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg och Annika Bergström (red) *Storm och stiltje*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Karlsson, David, Sören Holmberg & Lennart Weibull (2019). "Njutning eller hälsa? En studie om riskkonsumtion". I Ulrika Andersson, Anders Carlander och Patrik Öhberg (red) *Regntunga skyar*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Karlsson, David, Sören Holmberg & Lennart Weibull (2020). "Solidarity or Self-interest? Public Opinion in Relation to Alcohol Policies in Sweden". *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 37(2) 105–121.
- Weibull, Lennart, Sören Holmberg och David Karlsson (2017) *Studie i svensk alkoholopinion*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Weibull, Lennart, Sören Holmberg och David Karlsson (2017) *Alkoholrelaterade frågor i de nationella SOM-undersökningarna 1986–2016*. SOM-rapport nr 2017:41. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.